The Clean Paper

WHAT THE PAPER SAYS · WHAT IT DOESN'T · WHY IT MATTERS

Mala deca nisu jednostavno prvo sebična: njihovi brzi izbori bili su prosocijalniji od sporih

U studiji na 537 dece koja govore talijanski, u dobi od 3 do 10 godina, istraživači su tražili društvene odluke pod vremenskim pritiskom ili nakon odlaganja. Brzi odgovori najmlađe dece bili su saradljiviji, iskreniji i spremniji prihvatiti niske ponude od sporih odgovora. Kako su deca odrastala, ta intuitivna prosocijalnost nije nestajala — promišljena prosocijalnost rasla je dok je nije sustigla. Pažljivo čitanje: ovo nije dokaz da su deca posvuda prirodno dobra. To je dokaz, u jednom uzorku iz Severne Italije i skupu laboratorijskih igara, da rani prosocijalni impulsi mogu ostati stabilni dok refleksivno prosocijalno rasuđivanje sustiže.

Written by Cinzia Vaglio · Cross-checked by Lucio Vaglio · Edited by Michele Renda · Figures by Nova Vela · AI-assisted, human-reviewed

Paper: *Stable intuition and the rise of deliberative prosociality in childhood*, Francesco Margoni, Francesco Nava, Chiara Sotis, Matthew R. Levy, Valerio Capraro and Elena Nava, Nature Human Behaviour (2026) · DOI: 10.1038/s41562-026-02487-4

Sporiji put prema dobroti

Ako trogodišnjaka natjerate da brzo odluči hoće li deliti, surađivati ili govoriti istinu, što očekujete?

Jednostavna priča kaže da je impuls sebičan, a promišljanje moralno. Dete zgrabi slatkiš; starije, promišljenije dete nauči se suzdržati. Ovaj rad komplicira tu priču. U velikom uzorku dece koja govore italijanski najmlađa su deca bila prosocijalnija kada su odgovarala brzo nego kada su morala čekati. Starija deca pod intuicijom nisu postajala manje prosocijalna. Menjala se spora strana: promišljena prosocijalnost rasla je s dobi dok nije sustigla brzu.

To je važan oblik rezultata. Nije „deca se rađaju dobra". Nije „razmišljanje decu čini sebičnima". To je razvojna tvrdnja: rani prosocijalni odgovori pojavljivali su se u brzim izborima i ostajali približno stabilni, dok su prosocijalni izbori doneseni nakon odlaganja jačali tokom detinjstva.

Šta su autori uradili

Tim je testirao **537 dece** u dobi od **3 do 10 godina** u Milanu. Svako je dete nasumično dodeljeno jednom od dvaju načina odlučivanja:

- **Vremenski pritisak:** odgovoriti unutar 10 sekundi.
- **Vremenska odlaganje:** sačekaju najmanje 10 sekundi pre odgovora.

Zatim je svako dete rešavalo niz društvenih zadataka prilagođenih deci, s bombonima, izmišljenim partnerima i jednostavnim moralnim scenarijima. Ukupno je svako dete donijelo **19 odluka**.

Zadaci su pokrivali nekoliko vrsta društvenog ponašanja:

- **Igru javnih dobara**, u kojoj su deca odlučivala koliko bombona staviti u zajednički fond koji bi se udvostručio i podelio.
- **Igru diktatora**, u kojoj su odlučivala koliko bombona dati drugom detetu.
- **Igru ultimatuma**, u kojoj su prihvaćala ili odbijala ponude s nejednakom podelom bombona.
- **Igru obmane**, u kojoj bi laž detetu donijela više bombona, a partneru manje.
- Dve deci prilagođene **moralne dileme**, u kojima bi jedno dete moglo biti povređeno kako bi se spasilo petero drugih.

Autori tih pet zadataka nisu tretirali kao pet izolovanih igara. Faktorskom analizom pitali su grupiraju li se izbori u šire osobine. Pojavila su se tri faktora:

- **Prosocijalnost:** saradnja, davanje, iskrenost i spremnost da se u jednokratnim situacijama ne našteti ishodu drugog igrača.
- **Društveni optimizam:** uverenje da će druga deca surađivati.
- **Popustljivost:** opšta spremnost prihvatiti ponude, čak i nepravedne.

To je važno jer glavni rezultat nije o jednom zadatku deljenja bombona. Reč je o obrascu kroz više odluka.

> **Šta ovde znače „intuicija" i „promišljanje"**
>
> „Intuicija" u ovom radu ne znači nekakav mistični unutrašnji moralni osećaj. Znači izbor donesen pod vremenskim pritiskom: dete je moralo odgovoriti unutar 10 sekundi.
> „Promišljanje" znači suprotan eksperimentalni okvir: dete je moralo sačekaju najmanje 10 sekundi pre odgovora.
> Takva manipulacija česta je u istraživanjima dvaju procesa, ali i dalje je samo zamena za složenije mentalne procese. Brz odgovor nije čisti instinkt, a odloženi odgovor nije čisti razum. Tvrdnja rada zato je uža i čišća: u tim uslovima vremenskog pritiska i odlaganja prosocijalno ponašanje sledilo je različite razvojne putanje.

Šta su pronašli

Glavni rezultat je križanje razvojnih putanja brzih i sporih prosocijalnih izbora.

U **dobi od 3 godine** deca u brzom uslovu imala su viši rezultat na faktoru prosocijalnosti od dece u sporom uslovu. Prijavljeni efekat bio je **beta = 0.66** uz **95% interval pouzdanosti od 0.35 do 0.97** (vodič). Jednostavno rečeno: među najmlađom decom uslov brzog izbora bio je povezan s prosocijalnijim ponašanjem.

Ta brza prosocijalnost **nije** pokazala jasan dokaz da raste ili pada s dobi. Autori ne nalaze snažan dobni trend u intuitivnoj prosocijalnosti.

Spori uslov bio je drugačiji. **Promišljena prosocijalnost rasla je s dobi** (**beta = 0.09**, 95% CI 0.04 do 0.13). Kako su deca odrastala, razlika između brzih i sporih izbora smanjivala se. Do **9–10 godina** rad više nije nalazio značajnu razliku između dvaju načina odlučivanja.

Druga dva faktora ponašala su se drugačije:

- **Društveni optimizam** nije pokazao dokaz promene s dobi ili načinom odlučivanja.
- **Popustljivost** je padala s dobi, naročito uz vremensku odlaganje: starija su deca bila manje uopšteno spremna prihvaćati tuđe ponude.

Rezultati pojedinih zadataka daju više nijansi. Brzi uslov bio je povezan s većom saradnjom kod najmlađe dece u Igri javnih dobara i s većom iskrenošću u Igri obmane. Nije jasno povećao altruizam male dece u Igri diktatora. Rad dakle ne kaže „intuicija pojačava svako prosocijalno ponašanje". Kaže da je širok faktor prosocijalnosti, izgrađen iz više zadataka, u ranom detinjstvu bio viši pod vremenskim pritiskom, dok je promišljena prosocijalnost rasla s dobi.

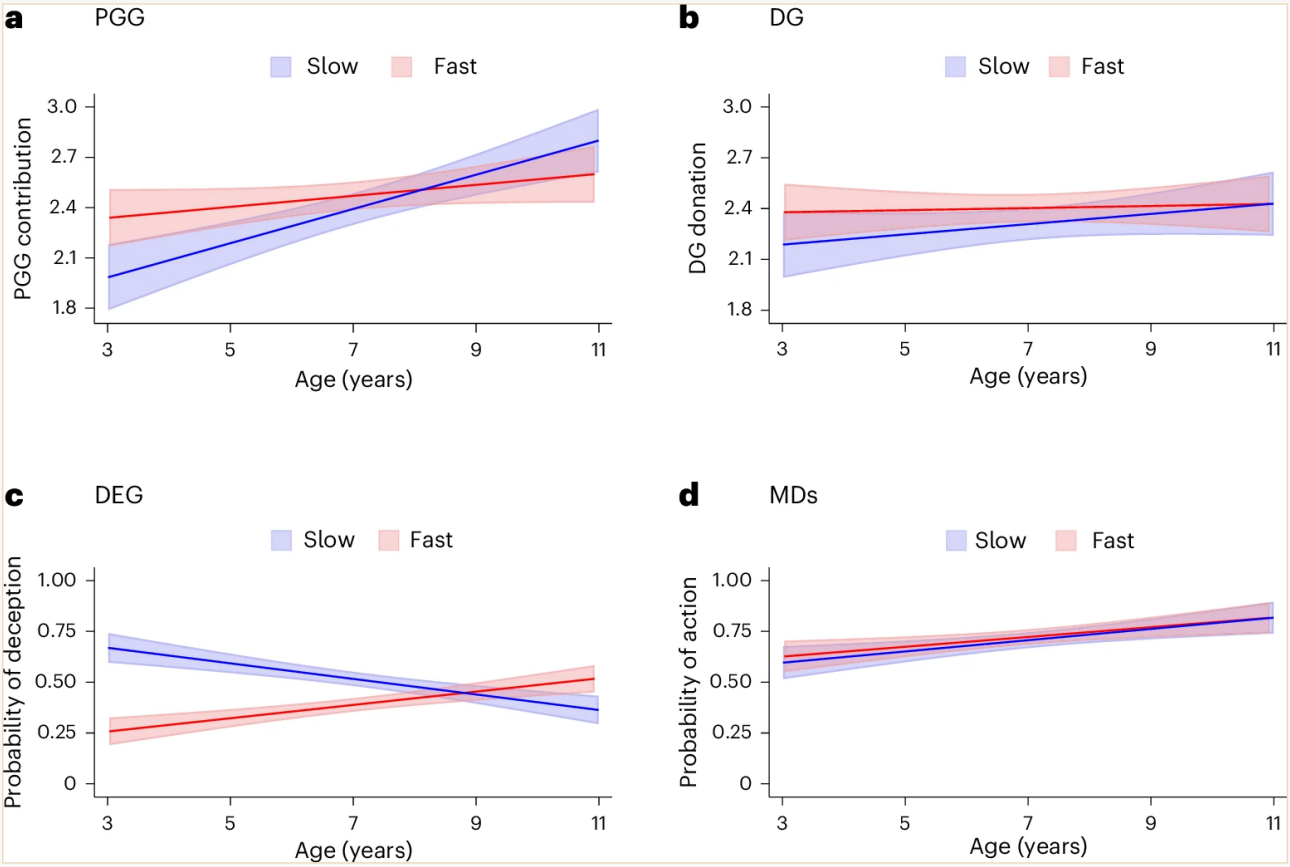

Slika 3 iz rada razlaže rezultat po zadacima. PGG znači Igra javnih dobara, zadatak saradnje u kojem deca doprinose bombonima zajedničkom fondu. DG znači Igra diktatora, zadatak davanja. DEG znači Igra obmane, u kojoj se iskrenost takmiči s većom nagradom za dete. MDs znači Moralne dileme, u kojima dete bira može li jedna osoba biti povređena da bi se spasilo petero drugih. Svaki panel prikazuje kako se ponašanje menjalo s dobi nakon kontrole načina odlučivanja. Linije su predviđene vrednosti obične regresije najmanjih kvadrata; zasjenjeni pojasevi su 95% intervali pouzdanosti grupirani po učesniku. Za opšteg čitalaca glavna je poenta nijansa: širok rezultat prosocijalnosti nastaje iz više igara, a krivulje pojedinih zadataka nisu sve jednake.

Margoni et al. / Nature Human Behaviour CC BY 4.0

Rezultat nije slogan

Postoje dva primamljiva slogana i oba su prejednostavna.

Prvi je: **deca su prirodno dobra**. Rad to ne dokazuje. Uzorak su deca koja govore italijanski iz Severne Italije, regrutirana kroz škole i vrtiće koji služe populaciji srednjih prihoda. Autori izričito upozoravaju protiv široke kulturne generalizacije.

Drugi je: **razmišljanje ljude čini sebičnima**. Rad ne pokazuje ni to. Kod starije dece spori prosocijalni izbori postajali su snažniji. Razvojna priča nije pad iz nevinosti. Više je nalik prenosu: ono što se rano pojavljuje u brzim izborima postaje s vremenom sve dostupnije i promišljenom odlučivanju.

To je ključna razlika. Studija ne pita da li su deca dobra ili loša. Pita kako se različiti načini izbora — brzi i spori — odnose prema prosocijalnom ponašanju dok deca odrastaju.

Koliko su dokazi jaki?

Za glavni obrazac, prilično jaki. Uzorak je velik za ovu vrstu razvojnog eksperimenta: **537 dece**, od 3 do 10 godina. Deca su nasumično raspoređena u brzi i spori uslov. Autori se nisu oslonili na jednu igru, nego su kombinovali više društvenih zadataka i proveravali da li obrazac ostaje u više testova robusnosti.

Rad navodi i manje uzbudljive provere koje su važne. Rezultati su ostali kada je dob grupirana u razrede umesto tretirana kao kontinuirana linija; kada su najmlađa deca isključena; kada su uključena deca koja nisu prošla proveru razumevanja; kada su isključena deca koja nisu poštovala brzi uslov; i kada je faktorska struktura zasebno procenjena za mlađu i stariju decu.

Ali ograničenja su stvarna.

Prvo, **nije bilo neutralnog uslova**. Deca su ili požurivana da odgovore brzo ili su morala čekati. Rad zato upoređuje brze i odložene izbore, a ne bilo koji od njih s nesputanom osnovnom linijom.

Drugo, partneri su bili izmišljeni, iako su deca verovala da su stvarni. To je normalno za kontrolisane laboratorijske igre, ali nije isto što i posmatrati decu kako pregovaraju sa stvarnim razrednim kolegama u živom društvenom okruženju.

Treće, studija **nije bila unapred registrovana**. Podaci i materijali dostupni su preko OSF-a, ali ova studija nije unapred zaključala plan analize.

Četvrto, uzorak je kulturno uzak. Severna Italija nije „detinjstvo” uopšteno. Prosocijalni razvoj može se razlikovati prema društvenim normama, školovanju, porodičnoj ekologiji i ekonomskom kontekstu.

Siguran nivo poverenja zato je: visoka da je ovaj uzorak, u ovim zadacima i vremenskim uslovima, pokazao prijavljeni razvojni obrazac. Niža da bi se ista krivulja nepromenjena pojavila u drugim kulturama, zadacima ili stvarnim interakcijama.

Zašto je to važno

Rasprave odraslih o moralu često podrazumevaju jednostavan model: impuls je životinjski deo, promišljanje civilizirani. Razvojna psihologija otežava održavanje tog modela.

U ovoj studiji brzi izbori najmlađe dece nisu bili sebična početna tačka koju je razum morao ispraviti. Brza prosocijalnost već je bila prisutna. Razvojna promena bila je u tome što su spori, refleksivni izbori s dobi postajali prosocijalniji.

To ima korisnu implikaciju. Moralni razvoj možda nije samo potiskivanje loših impulsa. Možda je i proces kojim deca uče preneti rane kooperativne, iskrene i prema drugima usmerene odgovore u sporije, promišljenije rasuđivanje.

To je tiša i bolja priča od „deca su čista”. Kaže da prosocijalnost može početi kao nešto što deca rade

brzo i postati nešto što mogu činiti i namerno.

Kratak rezime

Istraživači su testirali 537 dece koja govore italijanski, u dobi od 3 do 10 godina, na društvenim zadacima koji uključuju saradnju, davanje, iskrenost, prihvatanje nepravednih ponuda i moralne dileme. Deca su nasumično dobila zadatak ili da odgovore brzo, unutar 10 sekundi, ili sačekaju najmanje 10 sekundi. Faktorska analiza pronašla je tri široka obrasca: prosocijalnost, društveni optimizam i popustljivost. Glavni je rezultat bio razvojni: među najmlađom decom brzi su izbori bili prosocijalniji od odloženih; brza prosocijalnost ostala je relativno stabilna s dobi; a promišljena prosocijalnost rasla je s dobi dok se razlika nije zatvorila oko 9–10 godina. Studija ne dokazuje da su deca posvuda univerzalno ili urođeno dobra. Pokazuje, u jednom uzorku iz Severne Italije i pod specifičnim laboratorijskim uslovima, da rani prosocijalni impulsi mogu ostati stabilni dok refleksivno prosocijalno odlučivanje jača tokom detinjstva.

Provera bez ulepšavanja

Šta rad pokazuje: U uzorku od 537 dece koja govore italijanski vremenski pritisak bio je povezan s višom prosocijalnošću u najmlađe dece, dok je promišljena prosocijalnost rasla s dobi i sustigla je do kasnog detinjstva.

Šta je verovatno, ali nije dokazano: Da rane prosocijalne intuicije daju osnova koji deca kasnije nauče izražavati kroz promišljanje. Obrazac odgovara tom tumačenju, ali dizajn ne može čisto razdvojiti urođene sklonosti od ranog socijalnog učenja.

Šta ne pokazuje: Da su sva deca prirodno dobra; da razmišljanje decu čini sebičnima; da ista razvojna krivulja vredi kroz kulture; ili da svaka vrsta prosocijalnog ponašanja sledi isti put.

Glavna ograničenja: Nema vremenski neutralnog uslova; izmišljeni partneri; školski uzorak iz Severne Italije; nema preregistracije; laboratorijske igre pojednostavljuju stvaran društveni život.

Koliko poverenja treba imati opšti čitalac? Prilično visoko za prijavljeni obrazac unutar ove studije. Umereno za šire razvojno tumačenje. Nisko za bilo kakvu veliku tvrdnju o ljudskoj prirodi.

Izvori

Margoni et al., Stable intuition and the rise of deliberative prosociality in childhood, Nature Human Behaviour (2026)
https://doi.org/10.1038/s41562-026-02487-4

Open Science Framework repository for study data and materials
https://osf.io/xpsqe/overview